

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בשב"ק פרשת שופטים תשפ"ג לפ"ק

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף שפ"א

ושעות וזמנים שהיצר טוב מנהיגם בדרכי הטוב, וה' עומד לימין אביון להושיע משופטי נפשו.

והנה היצר טוב נתקן מתחלת הבריאה לטובת האדם, כדי שלא יהא נמשך אחר חומר ותאות הגוף, כי אלקים עשה את האדם ישר (קהלת ז-ט). אבל היצר הרע המשיך אדם הראשון על האדם בחטא עץ הדעת, וכמבואר ברש"י (בראשית ב-כה), ולא יתבוששו, שלא נתן בו יצר הרע עד אכלו מן העץ, ונכנס בו יצר הרע וידע מה בין טוב לרע ע"כ. ואם כן הצדיקים שיצר טוב שופטן, השופט שלהם הוא אותו השופט אשר ה' אלקיך נותן לך, לא כן הרשעים שיצר הרע שופטן, אותו שופט ניתן בהם על ידי אדם הראשון בחטאו. והתורה מבקשת מהאדם, 'שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך', איזה סוג שופט תמנה עליך, השופט 'אשר ה' אלקיך נותן לך', להיות מהצדיקים אשר יצר טוב שופטן.

וגם כי היצר הרע מפתה את האדם ללכת אחר שרירות לבו והבלי עולם, ולעומת זה היצר טוב מעודד האדם להיות דבוק בה' ובתורתו, ואמר הכתוב, שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך, לא כמו שהוא אצל הרשעים שיצר הרע שופטן, אלא שופט כזה תמנה עליך, 'אשר ה' אלקיך נותן לך', שישים את ה' אלקיך בקרבך.

*

וזהו הכתוב 'לא תטה משפט', שכאשר יתבונן לשפוט את עצמו יכיר האמת, מה מוטל עליו לתקן, ולא יטה את משפטו להצדיק עצמו. 'ולא תקח שוחד', היינו שוחד מצות, לחשוב הרי יש בידו חבילות של מצות ומעשים טובים, ויותר כבר ה' על החטאים שיש לו, ושוחד

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלקיך נותן לך לשבטיך, ושפטו את העם משפט צדק (טו-יח). פרשה זו קורין תמיד בתחלת חודש אלול, ימי רחמים ורצון, הכנה להימים הנוראים הבאים לקראתנו לטובה.

הנה בספרים הקדושים ביארו הפרשה בדרך עבודה לכל אדם (עיי' בעבודת ישראל ובאגרא דכלה), שכל אחד צריך למנות לעצמו שופטים על השערים שבקרבו, היינו החושים שהם השערים להאדם, העינים והאזנים והפה (ספר יצירה ד-יב), לשפוט עצמו איך הוא משתמש בהאברים שלו. ולהעמיד שוטרים על עצמו, שאם נכשל בהם יעניש עצמו בממון או בסיגוף הגוף, ובוזה יוכל לנצח את יצרו ע"כ.

ויש להוסיף בסיום הכתוב, אשר ה' אלקיך נותן לך. דאיתא בגמרא (ברכות סא:) צדיקים יצר טוב שופטן, שנאמר (תהלים קט-ב) ולבי חלל בקרבי [יצר הרע הרי הוא כמת בקרבי, שיש בידי לכופו]. רשעים יצר רע שופטן, שנאמר (שם לו-ב) נאום פשע לרשע בקרב לבי [שהיצר הרע אומר לרשע], אין פחד אלקים לנגד עיניו [אל יהא פחד אלקים לנגד עיניך, אלמא יצר הרע שופטו, עד שמרחיקו שאינו מתפחד מיוצרו]. בינונים זה וזה שופטן, שנאמר (שם קט-לא) כי יעמוד [הקב"ה] לימין אביון, להושיע משופטי נפשו [שמע מיניה יש לך אדם שיש לנפשו שני שופטים] ע"כ. והכוונה כי צדיקים יצר טוב שופטן, רצה לומר מנהיגם, שכל מעשיהם והתנהגותם היא כפי מה שהיצר טוב מסדר לפניו. וכנגד זה הרשעים היצר הרע מנהיגם, שהולכים בשרירות לבם בעצת יצרם הרע. ובינונים יש להם מלחמה תמידית, יש שעות שיצרם הרע מנהיגם,

נועם אלימלך זי"ע (אות א) שיתבודד עצמו קודם אור היום, שאז עת רצון לבכות על גלות השכינה פעמים הרבה עד אין חקר, ויבכה בדמעות, וגם ביום לפעמים יתבודד, ואז יראה בעצמו שעמדו עונותיו נגד עיניו, ויזכור את חטאותיו ועונותיו ופשעיו כהרים וגבעות אשר מעולם לא זכר אותם אם עשה ככה. ככה יעשה לא פעם ולא שנים ולא מאה פעמים, עד אשר ירחמו עליו מן השמים, ויתפלל להשי"ת שידרכהו בדרך ויורהו דרכו שלא יבלה חיי חייו, ואז השי"ת ברחמיו וברוב חסדיו יאיר עיניו באור תורתו הקדושה, ויבין וישכיל תוכן הדבר לעשותו ולקיימו ע"כ.

והנה התורה הקדושה נקראת בשם 'צדק', וכמו שאמרו (חולין פט). אמר רבי יצחק מאי דכתיב (תהלים נח-ב) האמנם אלם צדק תדברון, מה אומנתו של אדם בעולם הזה ישים עצמו כאלם. יכול אף לדברי תורה, תלמוד לומר צדק תדברון [צדק דהיינו דברי תורה אותו תדברון] ע"כ. וכן תפלה נקראת בשם צדק, כמו שאמרו (ברכות יד:) אסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל שנאמר (תהלים פה-יד) צדק לפניו יהלך [תפלתו שמצדיקו לבוראן] וישם לדרך פעמיו וכו' ע"ש. וזהו שאמר צדק צדק תרדוף, כאשר אתה משים עליך שופט, שתשפוט עצמך ואת מעשיך, ואתה רוצה שיהא משפט צדק, ואל תטה משפט, או העצה היעוצה לזה, 'צדק צדק תרדוף', רומז על תורה ותפלה, תנצל כל שעותיך הפנויות לתורה ותפלה, ואז תזכה לחיים טובים, ולירש את הארץ העליונה.

*

ולמה בפרשה, כי יפלא ממך דבר למשפט וגו', דברי ריבות בשעריך, וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו וגו', ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה' וגו', והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל הכהן העומד לשרת שם את ה' אלקיך, או אל השופט, ומת האיש ההוא, ובערת הרע מישראל (יז-ח). ויש לדקדק על כפל הלשון, כי יפלא ממך דבר למשפט, ושוב אמר דברי ריבות בשעריך, דלכאורה היינו הך, כאשר בית דין יושבין למשפט, ואין יודעין להכריע, הרי זה בשביל שחכמי העיר חולקין בדבר, זה מטמא וזה מטהר.

ג מה שאמר וקמת ועלית, וברש"י מלמד שבית המקדש גבוה מכל המקומות (סנהדרין פז). והעיר על זה מרן החתם סופר (שו"ת יו"ד סימן רלד, ובתורת משה בפרשתנו צא:) דמבואר ברש"י (תהלים קלג-ב) כטל חרמון שיורד על הררי ציון, שחרמון גבוה מהררי ציון, ואם כן אפשר שהזקן

זו יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים. כי אין הדברים כן, וכמו שאמר הכתוב (דברים יז) כי ה' אלקיכם וגו' לא ישא פנים ולא יקח שוחד. ופירש ברמב"ן, שאפילו חסיד גמור שיעבור עבירה, לא יקח ממנו מצוה ממצותיו בשוחד לכפר לו, אבל יענישהו על חטאיו, ויגמול לו לכל טובותיו ע"כ. וכתוב בפלא יועץ (אות כויה) דאפילו צדיק גמור, רק שעבר עבירה אחת בילדותו או בזקנותו ולא חזר בתשובה, בשעה שנפטר מן העולם, אומרים לו בכבוד, תכנס לגיהנם תחלה כדי לשלם את חובך, ולסבול עונש כפי החטא, ואחר כך תלך למנוחות שאננות ע"כ.

ונראה דזהו שאמרו (חגיגה כז) תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן, קל וחומר מסלמנדרא, ומה שלמנדרא שתולדת אש היא, הסך מדמה אין אור שולטת בו, תלמידי חכמים שכל גופן אש, דכתיב (ירמיה כג-ט) הלוא כה דברי כאש נאום ה', על אחת כמה וכמה ע"כ. והיינו שהתלמיד חכם הגם שיש לו חבילות מצות של לימוד התורה, מכל מקום על העונות שיש לו, אם לא חזר בתשובה, או לא קיבל עונשו עליהם בעולם הזה, הוא יורד לגיהנם לנקות ולטהר אותו מהלכלוכים שקבלו בעולם הזה, אלא שאין האש נכנס לתוכו לכלותו (עיין ענף יוסף שם).

וזהו הענין דאיתא בזה"ק (ח"ג רכ:) דצדיקים יורדין לגיהנם, וכאשר עולים משם, הם מעלים עמהם גם שאר נשמות שהיו שם ע"ש. והיינו כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז-ב), ואם לא תיקנו הכל בחיים, גם הם יורדין לגיהנם לפי שעה לזכך עצמם מהחטא, ורק אחר זה ראויין הם ליכנס בגן עדן.

*

ואמר 'צדק צדק תרדוף למען תחיה', שכאשר האדם מתבונן לתת שופט על עצמו ללכת בדרכי ישרים, ישים עיקר מעיינו על תורה ותפלה, כי בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין (קידושין ל:), וקדושת התורה מעורר את האדם להכיר שפלותו, וכמבואר בזה"ק (ח"ג כג:) או הודע אליו חטאתו (ויקרא ד-כג), אורייתא קא מודעא ליה חוביה. ותורה גם מכפרת עון, וכמו שדרשו (ילקוט האזינו תתקמב) כשעירים עלי דשא (דברים לב-ב), מה שעירי יום הכיפורים מכפרין כך דברי תורה מכפרים.

וכמו כן לעורר רחמים בתפלה ותחנונים, הן על עצם הדבר, שיזכה להכיר חובתו בעולמו, והן לבקש רחמים לסליחת עונות. וכמו שכתוב בהנהגת האדם לבעל

ממרא יושב בהר חרמון, שמשם יורדים לירושלים ולא עולים ע"ש.

גם עצם הדבר שחייבה תורה לשמוע תמיד לבית דין הגדול שבירושלים, אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל, וכי לא יתכן שיהיו בישראל חכמים גדולים בתורה מהבית דין ההוא, הלא הם רק שבעים סנהדרין, ובכלל ישראל יש מספר הרבה יותר מחכמי ישראל המופלגים, שדעתם רחבה יותר מהסנהדרין הללו, ולמה יתחייב הזקן ממרא מיתה כאשר לא ישמע להכהן ההוא. וידועים דברי החינוך (מצוה תצו) שכתב בביאורו, לפי שדיעות בני האדם חלוקין זה מזה, לא ישתוו לעולם הרבה דיעות בדברים, ויודע אדון הכל ברוך הוא שאילו תהיה כוונת כתובי התורה מסורה ביד כל אחד ואחד מבני אדם, איש איש כפי שכלו, יפרש כל אחד מהם דברי התורה כפי סברתו, וירבה המחלוקת בישראל במשמעות המצות, ותעשה התורה ככמה תורות וכו'. על כן צונו שנשמע אל החכמים הנמצאים וכו', כלומר שאפילו יהיו הם טועים בדבר אחד מן הדברים, אין ראוי לנו לחלוק עליהם, אבל נעשה כטעותם, וטוב לסבול טעות אחד ויהיו הכל מסורים תחת דעתם הטוב תמיד, ולא שיעשה כל אחד ואחד כפי דעתו, שבוזה יהיה חורבן הדת וחלוק לב העם והפסד האומה לגמרי וכו' ע"כ. וזהו מוסר השכל על גודל החשיבות, כאשר יש מנהיג המורה להעדה שכולם נכנעים לדעת תורתו, ולא שיעשה כל אחד כפי דעתו, שיש בוזה חורבן הדת והפסד האומה.

*

ונקדים לבאר, מה שסיפרו חז"ל (מועד קטן טז.) רבי שמעון בר רבי ובר קפרא הוו יתבי וקא גרסי, קשיא להו שמעתא, אמר ליה רבי שמעון לבר קפרא, דבר זה צריך רבי [רבי, אבוה דרבי שמעון הוה]. אמר ליה בר קפרא לרבי שמעון, מה רבי אומר בדבר זה [אין רבי בעולם היודע דבר זה]. אזל אמר ליה לאבוה [לפי תומו ולא משום לישנא בישא], איקפד. אתא בר קפרא לאיתחזווי ליה [לבקר את רבי שהיה חולה, שקבל עליו יסורין], אמר ליה, בר קפרא איני מכירך מעולם [רמז לו שאינו רוצה לראותו]. ידע דנקט מילתא בדעתיה, נהג נזיפותא בנפשיה תלתין יומין ע"כ. והיא פליאה, הלא רבי מופלג בענוה היה, עד שאמרו (סוטה מט.) משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא, ואיך יתכן שרבי הקפיד כל כך על בר קפרא. ובפשטו הכוונה שרצה ללמד את בר קפרא שיזהר בדיבורו להבא, ולא לפגוע בכבוד חכמי ישראל.

ונראה דהנה חכמת התורה אינו דומה לשאר חכמות, אשר הם תלויים במי שיש לו שכל ישר ומחודד, ומי שנתברך במעלות אלו הוא חכם גדול יותר מחבירו. לא כן היא חכמת התורה שהיא חכמת אלקי, וחומר גס ומגושם לא ישיגו גם כאשר יהא מופלג בחכמה, וכפי מה שמזכך חומרו ופורש עצמו מעולם הזה, והוא מופלג במדות טובות, הוא ישיג יותר אמיתית התורה. ומצינו גם בגדולי עולם שאמרו חז"ל (יבמות יד.) דבית שמאי מחדדי טפי מבית הלל, ועם כל זה קבעו ההלכה בבית הלל, מפני שנוחין ועלובין [סבלנין] היו (עירובין יג.), על כן זכו יותר להשיג אמיתית התורה. ואמרו במשנה (אבות ג"ז.) אם אין דרך ארץ אין תורה, ופירש ברבינו יונה, שצריך תחלה לתקן את עצמו במדות, ובוזה תשכון התורה עליו, שאיננה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מדות טובות ע"ש.

וכמו כן השגת התורה לאמיתתה תליא לפי התעלות האדם ביראת שמים, ופקודי ה' ישרים כאשר יראת ה' טהורה עומדת לעד (תהלים י"ט). ואמרו (ברכות לב:) חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת. ופריך וכי מאחר ששוהין תשע שעות [לשלוש תפלות] ביום בתפלה, תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית. אלא מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת [בתוך לבם, שאין תלמודם משתכח] ומלאכתן מתברכת ע"כ. ובירושלמי (שם ה"א) שגם תורתם מתברכת ע"ש.

והנה לא שאלו רק על תורתן היאך משתמרת, ולא על עצם תורתן מתי למדוה. והוא, כי ימי הנערות שלהם הקדישו לתורה, ורק ברבות הימים מתעלים להיות חסידים, שהרי לא עם הארץ חסיד (אבות ב"ה), וחסידות מתחלת רק אחר שנתעלו כבר בתורתם. ועל כן השאלה היה רק על חזרת לימודם מתי נעשה. ועל זה משני שתורתם משתמרת. אבל יש בוזה עוד, כי בדרך כלל מעורב בתחלת לימודו, הרבה פסולת, שיש לברר וללבן ההלכה על בוריה. וכאשר זוכין להיות תורתן מתברכת, אז משיג בזמן קצר לסדר הדברים על בוריין, לברור הפסולת מן האוכל, עד שלימודו ברה ונקיה. ויש לומר דעל זה כוונת שתורתן 'משתמרת', שהיא מלשון 'משמרת' שמסננין בה שמרי היין. ומתוך שחסידים הם תורתן משתמרת, שמסונן ממנה הפסולת, ועל כן זוכין להלבין לימודם בשעה קצרה, ותורתן מתברכת במה שתורתן משתמרת.

ובזה נבוא אל המכוון, הנה בר קפרא הקשה קושיא קשה כברזל, עד שלפי גודל חכמתו הבין שאין מי שיהא

וצוה עליו הכתוב, וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו, שיפנה אל הבית הגדול בירושלים, שיושבים במקום המקדש, מקום שהשרה ה' שכינתו, וה' שוכן בציון, המקום היותר מרומם שיש בהעשר קדושות (כלים א-ו), אשר היושבים שם מושפעים מגודל הקדושה ששורה שם. וכמבואר בתוספות (בבא בתרא כא. ד"ה כ"י) כי מציון תצא תורה (ישעיה ב-ג), לפי שהיה רואה קדושה גדולה, וכהנים עוסקים בעבודה, היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה ע"ש. וצוה עליו, ובאת אל הכהנים הלויים וגו', ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה', יתכן שהם אינם גדולים ממך בחכמה, אבל הם עדיפי ממך ביראת ה' ששורה במקום הקדוש הזה, והם יגידו לך דבר המשפט מהמקום אשר יבחר ה', שהמקום גורם שיכוונו יותר לאמיתתה של תורה.

ועל זה אמר וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה', והוא על דרך מה שמסופר על המלך נאפאליון שהיה קצר קומה, וכאשר רצה פעם ליקח חפץ ממקום גבוה, אמר לו אחד מעבדיו שלא יטריח, אני גבוה יותר מהמלך ואטלנו משם. והשיב לו המלך, אתה ארוך יותר ממני אבל אני גבוה ממך ע"כ. וכמו כן הוא בכדור הארץ, יש מקומות שהם ארוכים יותר מהררי ציון, כטל חרמון שיורד על הררי ציון, אבל אין מקום גבוה יותר ממקום מקדשנו, שזה נמדד לפי האיכות ולא לפי הכמות. והמקום המקודש יותר היא המקום הגבוה יותר. וכאשר יפלא ממך דבר למשפט, וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו, אם זהו מקום השראת השכינה, הרי זה המקום הגבוה ביותר. שבכל מקום שהוא דר הוא 'עולה' לבית ה', ושם זוכין להשגת אמיתית דיני התורה, ולא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל.

חכם בענין זה יותר ממנו, שישג להבין לבאר זאת, ואם הוא לא מבין זאת, גם רבינו הקדוש אינו יודע. אבל השקפה זו לא נכונה, כי השגת התורה לכוין לאמיתתה של תורה, לא תלוי בחכמה לבד, אלא לפי קדושת האדם כן השגתו יותר. והלומד תורה לשמה, מכשרתו להיות צדיק וחסיד וישר ונאמן, ומגלין לו רזי תורה, ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק (אבות ו-ב). ורבינו הקדוש עולה במדה זו יתירה ממנו, שהרי רק לרבי היו קורין רבינו הקדוש ולא לבר קפרא. ומרוב קדושתו יוכל רבי להשיג תורה לאין ערוך נגד אחרים, וכאשר אומר בר קפרא אין רבי בעולם היודע דבר זה, זהו זלוול ופגם בקדושת התורה. ועל כן הקפיד עליו רבי, שיש לידע שגם כאשר חכם מופלג לומד וקשה ליה קושיא, מי שמופלג ממנו בקדושה, גם כאשר הוא פחות ממנו בחכמה, ישיג אמיתותה של תורה. ואמר לו רבי, איני מכירך מעולם, כי פליטת פה זו אינו לפי ערך בר קפרא, ואיני מכירך, שאתה ראוי לומר כדבר הזה.

*

ובזה נבוא לפרשת זקן ממרא, כי יפלא ממך דבר למשפט, בין דם לדם בין דין לדין. ולכאורה איך יתרמי כדבר הזה, הלא הם חכמי תורה, ולמה לא יצא מאתם הלכה ברורה כדת מה לעשות. אך הסיבה היא, כי להסיק הלכה לאמיתתה של תורה, יתכן רק במי שיראת ה' חופפת עליו כל היום, והוא בבחינת צדיקים אשר רק היצר טוב שופטן, שכל התנהגותם היא בעצת היצר טוב, אשר אז יש סיעתא דשמיא לכוין לאמיתתה של תורה, אבל כאשר זה וזה שופטן, לפעמים מתגבר עליו היצר טוב, ולפעמים היצר רע, ויש דברי ריבות בשעריך, באותן השערים שהיה ראוי לך לתת שופטים אשר ה' אלקיך נותן לך, שהיצר טוב יהא שופטן, יש דברי ריבות בשעריך, זהו הסיבה אשר יפלא ממך דבר למשפט, שאין זוכין להשגת אמיתית התורה.

הגליון הזה נתנדב על ידי

<p>לע"ג הרה"ח מוה"ר צבי יהודה ב"ר יהושע קיסנער ז"ל נפטר י' אלול תשכ"ט לפ"ק חונתו האשה החשובה מרת ראצ'ל בת משה ארי' ע"ה נפמרה י' אלול תשס"ג לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>		<p>לע"ג הנה"ק רבי יונתן בן רבי צבי שטייף זצוק"ל אב"ד דקהלתנו הק' נסתלק ט' אלול תשי"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>	
<p>מוה"ר ר' אברהם צבי אייגנער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב</p>	<p>מוה"ר ר' יואל מייזעלס הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב</p>	<p>מוה"ר ר' אליעזר ברוך פריעד הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב</p>	<p>מוה"ר ר' משה פריימאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב</p>
<p>מוה"ר ר' יושע דייטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למזל טוב</p>	<p>מוה"ר ר' מאיר גאלדשטיין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למזל טוב</p>	<p>מוה"ר ר' אלעזר יואל וויינבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למזל טוב</p>	<p>מוה"ר ר' אשר כהנא הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למזל טוב</p>